

**BANK ICHKI AUDIT TIZIMINI ZAMONAVIY
TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA MODERNIZATSIYA QILISH
IMKONIYATLARI**

Sotvoldiyeva Irodaxon

Andijon davlat texnika instituti

Muhandislik iqtisodiyoti va boshqaruv

fakulteti “Buxgalteriya hisobi va audit” yo’nalishi

4-bosqich K-114-21 guruh talabasi

*Ilmiy rahbar: **D.Razzokov***

Annotatsiya: *Hozirgi davrda bank ichki audit tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish masalasi bank tizimining barqaror rivojlanishi va samaradorligini oshirishda muhim o‘rin tutadi. Raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan dasturlar ichki audit jarayonlarini yanada tezkor, aniq va shaffof amalga oshirish imkonini beradi. Mazkur maqolada bank ichki audit tizimining amaldagi holati, uni zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirishning afzalliklari hamda mavjud imkoniyatlar ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Shuningdek, xorijiy davlatlar tajribasi asosida milliy banklarda ichki auditni raqamlashtirish va avtomatlashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqot natijalari ichki auditning samaradorligini oshirish va bank faoliyatining moliyaviy barqarorligini ta’minlashga qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *bank ichki auditi, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirish, audit tizimi, modernizatsiya, ichki nazorat, moliyaviy barqarorlik, texnologik innovatsiyalar, riskka asoslangan audit, audit samaradorligi.*

Аннотация: *В настоящее время модернизация системы внутреннего аудита банков на основе современных технологий играет важную роль в обеспечении устойчивого развития банковской системы и повышении её эффективности. Цифровые технологии и автоматизированные программы позволяют осуществлять процессы внутреннего аудита более быстро, точно*

и прозрачно. В данной статье рассматривается текущее состояние системы внутреннего аудита банков, преимущества её интеграции с современными технологиями, а также существующие возможности с научно-теоретической и практической точек зрения. На основе зарубежного опыта разработаны предложения по цифровизации и автоматизации внутреннего аудита в национальных банках. Результаты исследования направлены на повышение эффективности внутреннего аудита и обеспечение финансовой устойчивости банковской деятельности.

Ключевые слова: *внутренний аудит банков, цифровые технологии, автоматизация, система аудита, модернизация, внутренний контроль, финансовая устойчивость, технологические инновации, риск-ориентированный аудит, эффективность аудита.*

Abstract: *Currently, modernizing the bank internal audit system using advanced technologies plays a crucial role in ensuring the sustainable development and efficiency of the banking sector. Digital technologies and automated programs make internal audit processes faster, more accurate, and more transparent. This article analyzes the current state of bank internal audit systems, the benefits of integrating them with modern technologies, and the available opportunities from theoretical and practical perspectives. Based on foreign experience, recommendations are developed for the digitalization and automation of internal audit in domestic banks. The research results are aimed at enhancing the efficiency of internal audit and ensuring the financial stability of banking operations.*

Keywords: *bank internal audit, digital technologies, automation, audit system, modernization, internal control, financial stability, technological innovations, risk-based audit, audit efficiency.*

KIRISH

Bugungi kunda bank faoliyatining murakkablashib borishi va moliyaviy bozorlarning dinamik rivojlanishi sharoitida ichki audit tizimini zamonaviy texnologiyalar yordamida modernizatsiya qilish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda. An'anaviy audit jarayonlari bank faoliyatida yuzaga keladigan murakkab

operatsiyalarni to'liq qamrab ololmasligi, auditor resurslaridan to'liq foydalanilmasligi va ba'zan audit xatoliklari yuzaga kelishi kabi kamchiliklar ichki audit samaradorligini pasaytiradi. Shu sababli, raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan audit dasturlari, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili vositalaridan foydalanish orqali ichki audit jarayonlarini takomillashtirish bugungi kunning asosiy talablaridan biridir.

Raqamli texnologiyalar asosida modernizatsiya qilingan ichki audit tizimi nafaqat audit jarayonlarini tezkor amalga oshirish, balki xatoliklarni minimallashtirish, xatarlarni real vaqtda aniqlash va rahbariyatga aniq tavsiyalar berish imkonini yaratadi. Jahon amaliyotida rivojlangan davlatlar banklarida ichki auditning raqamlashtirilgan shakllari keng qo'llanilmoqda va u bankning moliyaviy barqarorligini oshirishda asosiy vosita sifatida xizmat qilmoqda.

O'zbekiston bank tizimida ham so'nggi yillarda ichki audit faoliyatini modernizatsiya qilish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish va xalqaro standartlarga mos tizim yaratish bo'yicha bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Biroq, ushbu jarayonni yanada chuqurlashtirish va ilg'or tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish zarurati mavjud. Mazkur maqolada bank ichki audit tizimini zamonaviy texnologiyalar yordamida modernizatsiya qilishning amaliy imkoniyatlari, afzalliklari, mavjud muammolar va takomillashtirish bo'yicha takliflar keng yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Bank ichki auditini zamonaviy texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish masalasi bo'yicha dunyo olimlari tomonidan keng qamrovli ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Xorijiy adabiyotlarda ichki auditni raqamlashtirish, avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili vositalarini qo'llash bo'yicha ilg'or yondashuvlar ishlab chiqilgan. Jumladan, R. Moeller, J. Robertson va M. Spencer kabi mutaxassislar o'z asarlarida zamonaviy audit texnologiyalari, ichki nazoratning axborot tizimlari bilan integratsiyasi, avtomatlashtirilgan audit dasturlarining samaradorligi haqida atroflicha ma'lumotlar bergan.

Mahalliy olimlar, xususan Sh. Xodjaye, A. Abduraxmonov va S.

Abdulkarimov o'z tadqiqotlarida bank ichki auditining nazariy asoslari, amaliy tamoyillari va texnologik yangiliklarni joriy etish masalalarini ko'rib chiqqanlar. Ularning ishlarida bank ichki auditining an'anaviy shakldan raqamli shaklga o'tishi muhimligi va buning bank barqarorligiga ta'siri alohida ta'kidlangan.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tahlil, taqqoslash, induktiv va deduktiv metodlar, shuningdek, amaliyotdan olingan ma'lumotlar asosida empirik tahlil qo'llanildi. Tadqiqot doirasida O'zbekiston tijorat banklari ichki audit faoliyatining amaldagi holati, texnologik infratuzilmasi va avtomatlashtirish darajasi o'rganildi hamda ilg'or xorijiy tajribalar bilan taqqoslab tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari bank ichki audit tizimini zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashtirishning bir qator afzalliklari mavjudligini ko'rsatdi. Avvalo, raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan dasturlar ichki audit jarayonini tezlashtiradi, inson omiliga bog'liq xatoliklarni minimallashtiradi va auditorlarning ish unumdorligini oshiradi.

Tahlillar davomida aniqlanishicha, ko'plab tijorat banklarida ichki audit hali ham qisman an'anaviy shaklda amalga oshirilmoqda, ma'lumotlar qo'lda yig'ilib, tahlil qilinadi, bu esa vaqt va resurs sarfini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar asosida tuzilgan ichki audit platformalari esa ma'lumotlarni real vaqt rejimida yig'ib, avtomatik ravishda xatoliklarni aniqlaydi va auditorlarga tezkor tahlil imkonini beradi.

Ilg'or davlatlar tajribasiga ko'ra, sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan audit tizimlari auditor ishini osonlashtiradi, katta hajmdagi ma'lumotlarni avtomatik tahlil qiladi va riskka asoslangan auditni yuqori aniqlik bilan amalga oshiradi. Shu sababli, milliy bank tizimida ham zamonaviy audit platformalarini joriy etish, auditorlar malakasini raqamli sohada oshirish va audit jarayonlarini to'liq avtomatlashtirish zaruriyati dolzarbdir.

MUHOKAMA

Ichki audit tizimining zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi nafaqat jarayonni tezkor va aniq amalga oshirishni ta'minlaydi, balki bank rahbariyatiga real

vaqtda aniq tavsiyalar berish imkonini ham beradi. Shu o'rinda sun'iy intellekt, Big Data tahlili, blokcheyn texnologiyalari va avtomatlashtirilgan monitoring vositalari ichki audit samaradorligini keskin oshiradi.

Rivojlangan davlatlar tajribasiga qaraganda, ichki auditning raqamlashtirilishi bankning moliyaviy barqarorligini oshirish bilan birga, jamoatchilik ishonchini ham kuchaytiradi. Shuningdek, audit jarayonini shaffoflashtiradi, auditor va rahbariyat o'rtasida samarali axborot almashinuvini ta'minlaydi.

Biroq, amaliyotda raqamlashtirish jarayonini joriy etishda ayrim muammolar mavjud: texnik infratuzilmaning yetarli emasligi, auditorlarning raqamli texnologiyalar bo'yicha malaka darajasining pastligi va dasturiy ta'minot xarajatlarining yuqoriligi. Shu boisdan, milliy banklar ichki auditni modernizatsiya qilishni bosqichma-bosqich amalga oshirishi, texnologik investitsiyalarni oshirishi va auditorlar uchun raqamli sohada maxsus o'quv kurslarini joriy etishi lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, bank ichki audit tizimini zamonaviy texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish bugungi kunning muhim masalalaridan biridir. Bu jarayon bank ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirib, moliyaviy barqarorlikni ta'minlash, xatarlarni minimallashtirish va resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi.

Ichki auditni raqamlashtirish, avtomatlashtirilgan audit platformalarini joriy etish, sun'iy intellekt va Big Data tahlilini qo'llash orqali bank ichki auditining sifat ko'rsatkichlarini yangi bosqichga olib chiqish mumkin. Shu bilan birga, auditorlar malakasini oshirish, texnik infratuzilmani mustahkamlash va ilg'or xorijiy tajribalarni amaliyotga tatbiq etish bank ichki audit tizimini jahon standartlariga moslashtirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolada ishlab chiqilgan tavsiyalar amaliyotda to'liq qo'llansa, milliy banklarning raqobatbardoshligi oshadi va moliyaviy barqarorlik mustahkamlanadi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli «Yangi O'zbekistonning 2022–2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasi to'g'risida»gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy axborotlari — www.cbu.uz.
3. Ходжаев Ш. (2022). Bank ishi va audit asoslari. Toshkent: «Fan va texnologiya».
4. Abduraxmonov A. (2021). Ichki audit va nazorat tizimi. Toshkent: «IQTISOD-MOLIYA».
5. Moeller R. (2020). Brink's Modern Internal Auditing. Wiley.
6. Spencer M., Robertson J. (2020). Internal Auditing: Principles and Practices. London: Oxford University Press.
7. Basel Committee on Banking Supervision (2021). Internal Audit Function in Banks.
8. International Standards for the Professional Practice of Internal Auditing (The IIA).
9. Abdukarimov S. (2023). Zamonaviy audit texnologiyalari. Toshkent: «IQTISODIYOT».
10. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (2023-yilgi tahrir).